

kottát és posztert digitalizálnak. A munka dandárján az Orosz Állami és az Orosz Nemzeti Könyvtár osztozik, de részt vesz a feladatvégzésben az Orosz Tudományos Akadémia Könyvtára és jónéhány regionális könyvtár is. Esman előadásában kitért néhány katalogizálási különlegességre, amelyeket a RUSMARC-ban készült rekordokon keresztül mutatott be, azonban az első előadásban megismert nyílt azonosítók alapuló entitáskezelésről,

vagy az orosz könyvtárszakma ezekhez való viszonyulásáról keveset tudhattunk meg, azon kívül, hogy az Orosz Nemzeti Könyvtár tagja a VIAF közösségnek, tehát az orosz nemzeti névtér adatai megtalálhatók a Nemzetközi Virtuális Katalógustárban (VIAF) is.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.nemzetikonyvtar.blog.hu

A Könyvtári és Információs Világkongresszus előadásai 2. rész

Beszámoló a Könyvtári Egyesületek Nemzetközi Szövetségének éves rendezvényéről

A Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége (International Federation Of Library Associations – IFLA) szokásos éves rendezvényét, a Könyvtári és Információs Világkongresszust (World Library and Information Congress – WLIC) első ízben rendezték meg idén nyáron online formában, melyen részt vettek kollégáink is. Háromrészes írásunkban összefoglalókat közlünk a konferencián elhangzott előadásokról. Másodikként az augusztus 18-án elhangzott szekciótémákból adunk ízelítőt.

Tárgyi feltárás egy változó világban

Szekcióülés

Dancs Szabolcs beszámolója

A mai tudásszervező rendszerek az antik ismeretelméletben és az újkori enciklopédista törekvésekben gyökereznek. Az egységesítést központba állító nyugati megközelítés hátránya, hogy minden fogalmat egy helyen, a fastruktúra egy bizonyos pontján helyez el, és ezzel a világ olyan leképezését teremti meg, amely egyszerre irreálisztikus, illetve, ami a visszakeresést illeti, a speciális tudással rendelkező szakember érdekeit szolgálja. Mind ezen túl nem veszi figyelembe a változó szociokulturális környezetet. A pluralisztikus megközelítés az előzővel szemben a fogalmakat eltérő neveken

és pozíciókban helyezi el a rendszerben dinamikus, hálózatos keretet szolgáltatva. A tudásszervezés egyre inkább a kritikus látásmód támogatására törekszik, illetve arra, hogy lerombolja az előítéletesség fogalmi struktúráit. Nem szabad felednünk, hogy a katalógus a könyvtárat reprezentálja, így a tárgyszórendszerünkön keresztül a minket jellemző, általunk vállalt látásmódot közvetítjük. Ugyanakkor például a – gyarmatosítók nézőpontja helyett egyre inkább a bennszülöttekre fókuszáló – „dekolonizáció” kérdése felveti a történeti aspektus rögzítésének a szükségességét is, amelyhez elengedhetetlen a fogalmak újradefiniálására és -pozícionálására vonatkozó időpontok rögzítése, illetve – általánosságban – időfaktor illesztése az

kevésbé strukturált

strukturáltabb

A tudásszervezési rendszerek fejlődése

egyes tárgyszavakhoz. Mindamellet – a semlegeség jegyében – törekedni kell a kitüntetett fogalmak (preferred terms) használatának a mellőzésére. A *Renate Behrens* által vezetett, imént ismertett szekcióülés előadói *Hollie White*, *Violet Fox* és *F. Tim Knight* voltak. Az ülést beszélgetés követte.

Nemzeti könyvtárak szekcióülés

Gombos Zsuzsanna (Humántudományi Bibliográfiai Koordinációs Iroda) beszámolója

A Nemzeti könyvtárak szekciójában összesen hat ország nemzeti könyvtárát ismerhettünk meg. Az előadók többek között bemutatták, miként küzdöttek meg a járványhelyzetből fakadó kihívásokkal.

Kristel Veimann (Észt Nemzeti Könyvtár) előadásában rámutatott, hogy Észtország, bár méretét és lakosságát tekintve igen kicsi, a világon a legfejlettebb digitális társadalmak egyike. Mindenki rendelkezik elektronikus azonosítóval, Európán belül pedig a harmadik az egy főre eső startupok számát tekintve. A könyvtári szolgáltatások is egyre inkább tolnak el a digitális világ felé, aminek következményeként csökkent a könyvtári dolgozók létszáma. A pandémia első hulláma alatt az Észt Nemzeti Könyvtár képes volt egy nap alatt átállni a hibrid üzemmódra, miközben megoldották az összes szigorú előírást betartását is. Ehhez szükségük volt új, innovatív megoldásokra. Így létrehoztak egy érintésmentes könyvfelvevőpontot, valamint az online térbe terelték az oktatási programjaikat. Könyvtárlátogató-központúságukat bizonyítja az is, hogy eltörölték a késedelmi díjakat, hogy az olvasóknak ne kelljen aggódniuk a határidők miatt. A szolgál-

Az Észt Nemzeti Könyvtár épülete. Fotó: Mikel Santamaria, CC BY-SA 2.0. A kép forrása: [Wikimedia](#)

tatások mellett *Kristel Veimann* kitért a könyvtárosok otthon végzett munkájára is, ami nagymértékben megnövelte a digitalizált anyagok mennyiségét és minőségét. Ennek a sikernek köszönhetően a távmunka és a rugalmas munkaidő meghonosodott a szervezeti kultúrájukban.

Hind Al Khulaiifi (Katari Nemzeti Könyvtár) előadásában számba vette, mi mindenre kellett a katari könyvtárosoknak megoldást találniuk a járványhelyzet idején, milyen problémákkal, aggodalmakkal szembesültek. Ilyen volt például a csekély számú arab digitális tartalom, a nem elegendő eszköz és szaktudás az új digitális tartalmak előállításához. Gyorsan bebizonyosodott, hogy aggodalmaik alaptalanok voltak, IT-szakembereik könnyedén megoldották, hogy a fizikai jelenléteket igénylő szolgáltatások átköltözzenek az online világba. Számos újítást vezettek be ők is, többek között lehetővé tették az online beiratkozást. A kiállításai online felületre költöztek, így jóval nagyobb nyilvánosságot kaptak. Munkaszervezés szempontjából is új megközelítést alkalmaztak, a Microsoft Teams-en belül a futó projektjeik alapján hozták létre a Teams-csoportokat, ahol a kollégák kommunikálhatnak egymással, de a projekt dokumentumait is egy helyen tudják tartani. A könyvtár munkatársainak visszajelzései a távmunkával kapcsolatban nagyon pozitívak voltak.

Maud Henry (Belga Királyi Könyvtár) előadása már a címevel – A Covid mint katalizátor – is kiemelte a szekcióban résztvevők előadásainak fő fókuszát. A többi országhoz hasonlóan Belgiumban is a távmunkák kaptak ebben az időszakban hangsúlyt. Az otthonról végezhető munkák közé

A Katari Nemzeti Könyvtár épülete. Fotó: Jeremy Wood, CC BY-SA 2.0. A kép forrása: [Wikimedia](#)

tartozott a bibliográfiai és authority-rekordok javítása, gazdagítása, valamint az e-könyvek katalogizálása. Mindemellett azonban a nyomtatott köteles és vásárolt anyagok katalogizálásával elmaradtak, ami maga után vonta, hogy a nemzeti bibliográfia havi számai sem jelentek. Ezért feltették maguknak a kérdést, hogy miként lehetne megoldani különösebb logisztikai bonyodalom nélkül e könyvek otthonról történő katalogizálását. Ehhez a **flamand könyves szakma adatbázisához** és a köteles rendszerhez fordultak, melyek segítségével a könyvek alapinformációiból rekordvázakat készítettek. Ezekre támaszkodva szerették volna megoldani a katalogizálást, azonban megállapították, hogy az így készült rekordok minősége nagyon különböző volt, illetve a feldolgozás ilyen módon roppant időigényessé vált. Ezért egy másik eszközzel próbálkoztak, ami a nyomtatott források legszükségesebb részeinek, a főbb adatokat tartalmazó oldalaknak a szkennelését jelentette, amelyek számát négy oldalban maximalizálták. A Bibliográfiai Információs Ügynökség feladatává vált ezeknek a batcheknek az előkészítése, a digitalizálással kapcsolatos teendők, valamint a bibliográfiai adatok rögzítése is. Ehhez további digitalizáló eszközök, valamint az otthoni munkához laptopok beszerzése is szükségessé vált. Az ügynökség munkatársait nagymértékben segítették a katalogizáló kollégák, akik betanították őket és segédanyagokat készítettek a munkához. Ez az új eljárás meggyorsította és átláthatóbbá tette a munkafolyamatokat. Természetesen voltak hátulütők is: sokszor elkerülhetetlen volt, hogy az adatok pontos rögzítésé-

A Chilei Nemzeti Könyvtár épülete Fotó: Pollolavin CC BY-SA 3.0 A kép forrása: [Wikimedia](#)

hez, a tartalmi feltáráshoz kézbe vegyék a könyvet; a szkennelési munkafolyamat monoton, így kiegészíthető; azt figyelték meg, hogy a hosszútávú otthon végzett munka során a kollégák veszítettek motiváltságukból. A katalogizálás jövőjét a hibrid módszerben látják, aminek alapfeltétele a jó minőségű, megbízható és egységes adat, ennek köszönhetően a szkennelésre is kevésbé lenne szükség ahhoz, hogy a katalogizálás a könyvek nélkül is megoldható legyen otthonról. Ennek érdekében authority-adatbázisokat hoznának létre, valamint tervezik a nemzeti ISNI ügynökség felállítását is.

Pablo Mora (Chilei Nemzeti Könyvtár) előadásában rámutatott, hogy könyvtára, Chile egyik legelső kulturális intézménye egész Latin-Amerika legrégebbi könyvtára, mindemellett a digitális szolgáltatások zászlóvivője is. 2003-ban indította első digitális szolgáltatását *Chilei emlékezet* címmel, melyet a *Chile gyerekeknek* és a *Digitális nemzeti könyvtár* követtek. A 2019-ben kezdődő járványt megelőzően a könyvtár a Chilében eluralkodó társadalmi „forrongásokkal” küzdött. A tüntetések miatt, gyakran fel kellett függesztenie a szolgáltatásait. A pandémiás időszakban azonban minden megváltozott: szolgáltatásaik, kiállítások átköltöztek az online térbe, hetente mindössze csak két napot voltak nyitva. A visszahozott könyvek számára könyvkarantént vezettek be, illetve megnövelték digitalizálási kapacitásaikat, így összesen 75 ezer könyvet, fotót, térképet, levelet és kottát digitalizáltak be és tettek elérhetővé olvasóik számára. Ez természetesen nagy online forgalmat generált, összesen 2.6 millió felhasználó látogatott el 2020-ban a könyvtár honlapjára, ami négyszeres növekedést jelentett az előző évhez képest.

A **Perui Nemzeti Könyvtár** munkatársai is annak a megoldásán munkálkodtak, hogy miként juttassák el a könyvtárat az otthonragadt olvasóikhoz. Akcióik között naponta megjelenő videókat találunk, amikben könyveket olvasnak fel, de bővítették a digitális formában elérhető e-könyvek és hangoskönyvek listáját is. A Google **Művészet és kultúra** platformján – Latin-Amerikában elsőként – kiállításokat rendeztek. Szintén a járványidőszakban újult meg a könyvtár honlapja, amelyen keresztül elérhető az összes szolgáltatás, többek között lehetőség van chat formájában kérdésekkel fordulni a könyvtárosokhoz.

2020 decemberétől megoldották a kölcsönzött könyvek házhoz szállítását is, könyvautójuk segítségével pedig az elszigetelt, távoli kisvárosokba is eljuttatták a könyveket.

Az 1833-ban alapított **Mexikói Nemzeti Könyvtár** 1914-től a Mexikói Autonóm Nemzeti Egyetem részeként gondolja a mexikói kulturális örökséget és vesz részt az akadémiai életben. A járványhelyzethez itt is a többi könyvtárhoz hasonlóan próbáltak alkalmazkodni. A nemzetközi egészségügyi előírásokat betartva igyekeztek megakadályozni a fertőzések terjedését, valamint szolgáltatásaikat távolról is elérhetővé tették.

Az ISBD felülvizsgálata (ISBD in Transition) szekcióülés

Ilácsa Szabina (Könyvtári Szabványosítási Iroda) beszámolója

A szabványfejlesztés egy dinamikus folyamat, mivel a szabványoknak mindig az aktuális környezethez képest kell a lehető legjobb vagy legköltséghatékonyabb stb. megoldást tartalmaznia. **Legutóbbi, konszolidált kiadása** után (melynek magyar nyelvű változata sajnos nem létezik) 10 évvel az ISBD (International Standard Bibliographic Description = Nemzetközi Szabványos Bibliográfiai Leírási Szabályzat) ismét válaszút előtt áll. Felülvizsgálatát és módosítását több faktor is indokolja:

1. Az 2011-es kiadásnak sem sikerült teljes mértékben lefednie a könyvtári környezetben releváns információforrások körét;
2. Technológiai környezet is változott 2011 óta; erre válaszul már megindult a könyvtári feldolgozást szabályzó dokumentumok megújítása.

A 2016-os **Nyilatkozat a nemzetközi katalógizálási alapelvekről** és a **2017-es IFLA könyvtári referenciamodell (LRM) megújítása/újradadása** után

tehát most az ISBD-n a sor. Az ISBD Felülvizsgálati Bizottság két munkacsoportra bontva végzi az ISBD megújítását. A Tartalomfrissítési Munkacsoport feladata, hogy az ISBD-ben eddig le nem fedett források körére is kiterjessze a szabályozást, míg a Megjelenési Forma Munkacsoport az ISBD LRM-hez igazítását végzi. A párhuzamos munkavégzés nem okozott fennakadást, mivel az LRM-hez igazítás hosszas előkészítőmunkákat igényel, ami alatt a Tartalomfrissítési Munkacsoport végzett a saját feladatával, így a tényleges munka már a frissített változattal kezdődhet meg.

Az ISBD frissítése

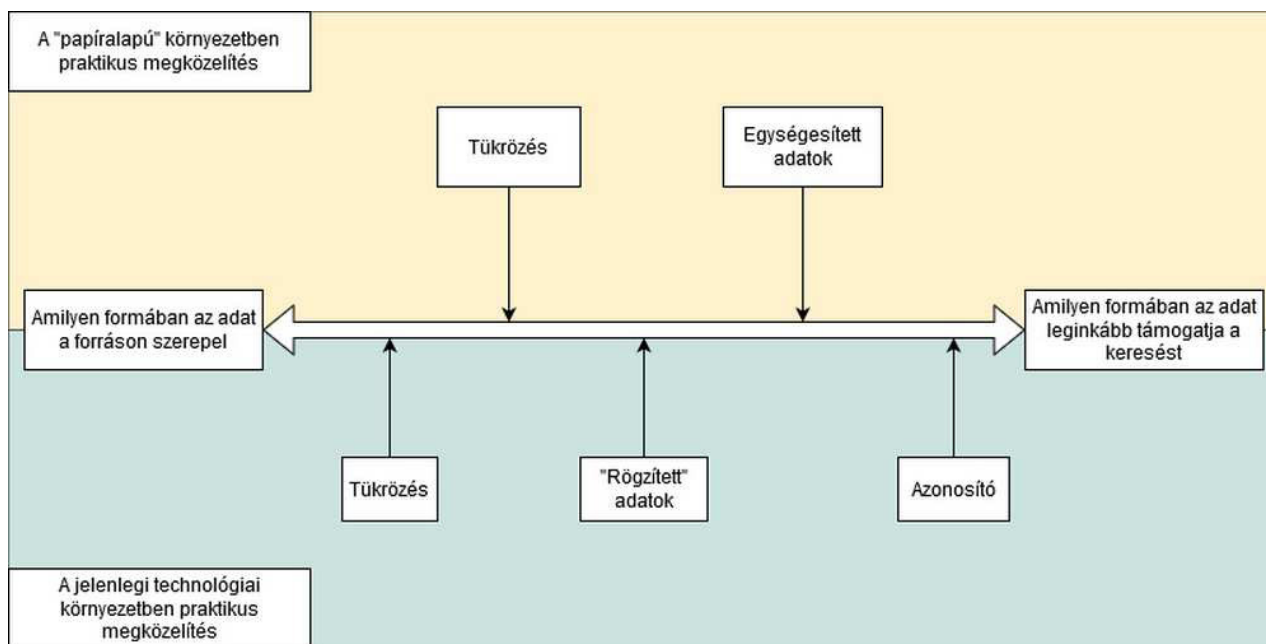
Elsőként *Elena Escolano* – a Tartalomfrissítési Munkacsoport elnöke – ismertette, hogy milyen az ISBD-ben eddig nem kellő mélységben vagy egyáltalán nem lefedett forrástípusokkal egészítették ki az ISBD szövegét. Emellett felhívta a figyelmet az **ISBD példatár** frissítésére is.

ISBD és LRM

Másodikként *Mikael Wetterstorm* – a Megjelenési Forma Munkacsoport tagja – beszélt az általuk elvégzett munkáról. Ahogy azt a munkacsoport neve is jelzi, az ISBD IFLA LRM szerinti átdolgozásakor, az első szakaszban csak a megjelenésforma-entitással foglalkoznak. Az LRM többi entitása majd egy következő szakasz tárgya lesz. A munka még az előkészítő szakaszban jár, ahol a meglévő elemkészletet és szabályokat elemzik különböző szempontok szerint feltárva, hogy milyen elemeket kell szétbontani vagy létrehozni. Jelenleg már eljutottak odáig, hogy megfogalmazzanak bizonyos irányelveket a munkához. Ezek a következők:

- az ISBD-nek előírónak kell maradnia;
- az ISBD-nek igazodnia kell az új technológiai környezethez.

Források köre	Új elemek helye	Kiegészítések helyei
Kéziratok	0., 3. adatcsoportok + szószeredet	6. és 8. kivételével az összes adatcsoport
Nem publikált zenei anyagok	0., 3. adatcsoportok	6. kivételével az összes adatcsoport
Égitestek kartografikus anyagai	3. és 7. adatcsoport	3. és 7. adatcsoport
Analitika	–	„A” fejezet

Az adatrögzítés célszerű módjainak változása

A technológiai környezet visszahat az adatrögzítés célszerű módjaira is. A cédulakatalógusokban törekedni kellett arra, hogy a leírás ráférjen egy szabványos cédulára, így gyakoriak voltak a rövidítések. Az ISBD megjelenítés sajátosságai miatt pedig egyes esetekben szükség volt az adatot értelmező betoldásra is. Mivel a MARC-ot kezdetben csak a cédulasokszorosítás, illetve -szétoztás megkönnyítésére használták, a MARC-ra való átálláskor megmaradtak az előző technológiai állapot rögzítési sajátosságai. Ha a jelenlegi technológiai környezet adta előnyöket szeretnénk maximálisan kihasználni, akkor meg kell változtatnunk az adatrögzítésről való gondolkodásunkat. Az átálláshoz szükséges megvizsgálunk, hogy melyik rögzítési mód milyen célt szolgál, és hogy létezik-e jelenleg jobb megoldás az adott cél elérése.

A tükrözött adatoknak az a szerepe, hogy láttassa, hogy hogyan mutatja be a forrás saját magát. Ez a forrás beazonosíthatósága miatt fontos. Jelen technológiai környezet megengedi, hogy az eddigiénél is kevesebb transzformációt alkalmazunk az adatokon, ami egyrészt azt eredményezi, hogy a tükrözött adat hűbb képet ad arról, ahogy a forrás saját magát bemutatja. Másrészt azzal az előnnyel jár, hogy elektronikus források esetében automatizálható ezeknek az adatoknak a rögzítése.

Az egységesített adatok célja, a kereshetőség megkönnyítése. Segítségükkel egy helyre voltak gyűjthetők az összetartozó tételek. Ez a rendszer egy kiemelt karakterlánc használatán alapul, a különböző változatokhoz pedig utalót rögzítettek. Ha azonban számítógépes környezetben gondolkodunk az adatrögzítésről, akkor célszerű ilyen esetben kettébontani az azonosító funkciót és az emberi olvasásra szánt karakterláncot. Ahogyan az ábrán látható, ha a karakterláncot nem használjuk azonosítási célokra, az azt jelenti, hogy kevésbé kell alakítanunk rajta. Ha a helyette azonosításra használt azonosító teljesen független a forráson szereplő karakterlánctól (a legjobb, ha az azonosító nem rendelkezik semmilyen értelemmel), megszabadulhatunk egy karakterlánc kiemelt kezelésének kényszerétől, ami így elősegíti a nemzetközi újrafelhasználást. Az azonosítóhoz kapcsolt, teljesen egyenértékű karakterláncok közül az adott alkalmazás választhatja ki a felhasználók számára megjelenített alakot.

És ami az ISBD-n túl van ...

Utolsóként, *Gordon Dunsire* tágabb kontextusba helyezte az eddig elhangzottakat és arról beszélt, hogy hogyan kapcsolódik az ISBD a bibliográfiai univerzum többi eleméhez. Az ISBD valójában két

	modell	tartalom	hordozó (más forrásokban adatstruktúra)
IFLA	IFLA LRM	ISBD-szabályok	ISBD-elemkészlet; UNIMARC
RDA	-	RDA-instrukciók	RDA-elemkészlet
BIBFRAME	BIBFRAME-ontológia	–	BIBFRAME-elemkészlet

triplet	alany	állítmány	tárgy
metaadat	Gárdonyi Géza	írta	az Egri csillagokat.
	Az Egri csillagok	írója	Gárdonyi Géza.
elemkészlet	érvényességi kör	elemtulajdonság	értéktartomány

dolgot jelent: egyrészt a szemantikai jelentést hordozó elemek összességét, amilyen például a főcím, terjedelem stb. (a táblázatban a hordozó oszlop), illetve az ezekkel az elemekkel együtt használt adatértékek megformálásának szabályait, pl. a főcímet betűhíven tükrözzük a forrásról stb. (a táblázatban a tartalom oszlop).

Ezek tehát a bibliográfiai univerzum nagyobb szereplői. De hogyan kapcsolódik ez a [szemantikus webhez](#)?

A szemantikus web alapja az RDF-triplet, amelyvel három tagból álló állításokat tehetünk bármiről, bármilyen témában, beleértve természetesen a könyvtári szempontból releváns állításokat is. A triplet három tagját szokás alanynak, állítmánynak és tárgynak hívni. De a szemantikus web kontextusában az alany/állítmány/tárgy nem azonos a nyelvtani értelemben vett alany/állítmány/tárgy hármassal! Bár a kiindulópont valóban a természetes nyelv nyelvtana volt – az angolé –, de a nyelvek különböző belső logikája miatt a magyar mondatok nyelvtani értelemben vett alanyai és tárgyai sok esetben nem esnek egybe a szemantikus web szerinti felosztással, és van, hogy még az állítmány sem.

Ezért egyértelműbb talán, ha inkább az elemkészlet fogalmi szerint gondolunk rájuk. Ha úgy gondolunk a tripletre, mint egy állításra, akkor az alany és a tárgy az, amit az elemtulajdonság alapján általánosítani tudunk. A fenti példák általánosítva úgy néznek ki, hogy: [személy] írta [mű] és ennek inverze [mű] írója [személy]. Mivel magyarul nem a mondatbeli pozíció a döntő abban, hogy milyen mondatrészt tölt be az adott szó, illetve

a szavak jellemzően ragozott formában kerülnek mondatba, elég nehéz jól, egyben értelmesen is hangzó formulát találni ezeknek az állításoknak a leképezésére. A fenti példát jelenleg a következő módon tudjuk ragozásmentesen átalakítani úgy, hogy értelmes legyen a kifejezés iránya:

[Gárdonyi Géza] az írója a következőnek: [Egri csillagok]

[Egri csillagok] írója a következő: [Gárdonyi Géza]

A magyar közönség is találkozni fog ezekkel a formulákkal, mivel a jelenleg fordított RDA-t ennek a logikának megfelelően alakították át.

Könyvtárosok globális pártfogása a nyilvános jogi információt illetően a digitális korszakban szekcióülés

Drucker György (Projektiroda) beszámolója

Leslie Street (Wolf Law Library, Williamsburg), a szekció moderátora és előadója előljáróban röviden ismertette az [IFLA vonatkozó állásfoglalását](#). Előadásában vázolta az online jogi információszolgáltatás helyzetét az Egyesült Államokban. A szövetségi kormányzat alapvetően gondoskodik az angolszász jogrendszer egyik összetevője, a törvények és más jogszabályok (statute law) online elérhetőségéről szövetségi szinten.

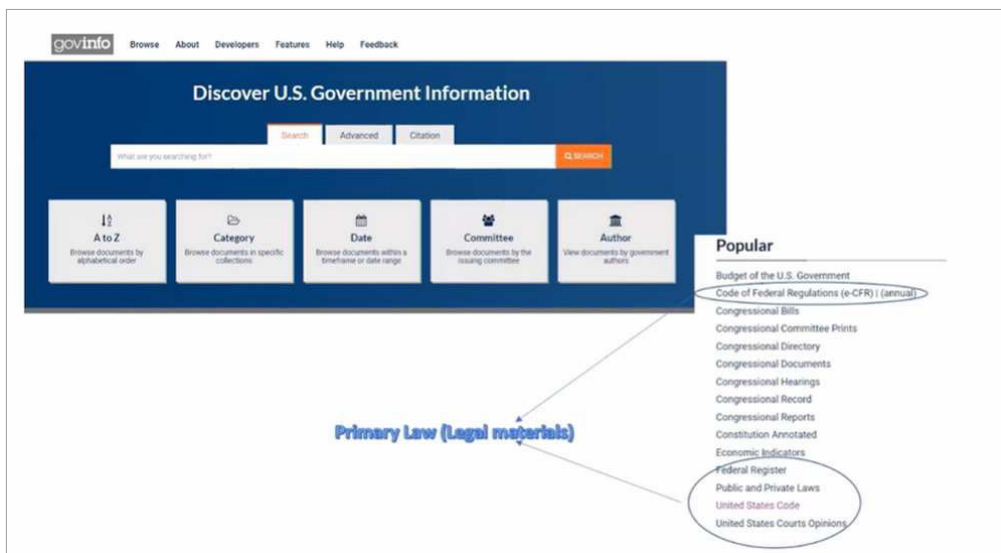
Fontos mérföldkő volt az Egységes elektronikus joganyagról szóló törvény (Uniform Electronic Legal Material Act – UELMA) elfogadása, amely technológiasemleges megközelítésben rögzíti az állami online jogi dokumentumok tartós és hiteles elérhetővé tételét a nyilvánosság részére.

Az ELMA, amelynek előkészítésében a jogi szakkönyvtárak munkatársai is részt vettek, alapvetően megfelel az IFLA vonatkozó irányelvében foglaltaknak, azzal az eltéréssel, hogy nem tartalmazza a térítésmentes hozzáférés követelményét.

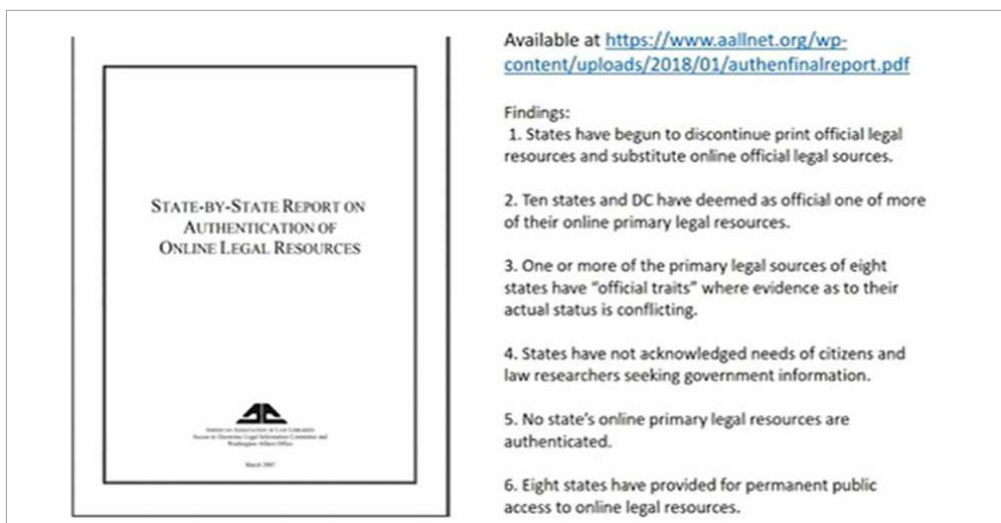
Az egyes tagállamok közül egyelőre hatan tettek eleget az UELMA előírásainak. Az USA tagállami szintű helyzetének átfogó vizsgálata azt mutatja, hogy a legnagyobb kihívás az autenticitás biztosítása. A joganyag hitelessége kulcskérdés a tájékoztatásban, ám a primer jogforrások tekintetében még egyetlen tagállam sem tudta ezt megoldani, jóllehet egyre több helyütt már megszüntették a közzététel nyomtatott formáját.

A következő előadásban *Raj Kumar* (Delhi Egyetem könyvtárosa) prezentálta az indiai helyzetképet. Az angolszász jogrendszer talaján álló Indiában nagyon fontosak ezen a területen az e-Gazette (elektronikus közlöny) és e-Law (elektronikus jog) projektek. A 2000-es évek közepén indult meg a számítástechnikai eszközökkel támogatott igazságszolgáltatás programja.

Az Open Access keretében elérhető jogszabályok szolgáltatása számos nehézségbe ütközik még a vonatkozó felmérések tanúsága szerint. Fő problémák a kevésbé felhasználóbarát jelleg, strukturálatlan site-ok, illetve joganyag, továbbá a töredékes vagy nem rendszeresen frissített közzététel.

Az USA kormányzati információs oldala. A kép forrása: Az előadó prezentációja

A jogforrások hitelességének átfogó vizsgálata. A kép forrása: Az előadó prezentációja

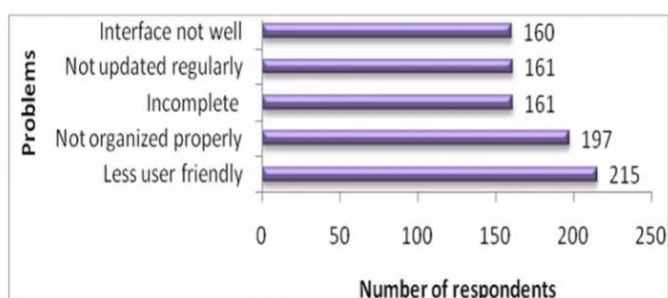
Computerization of Indian Judiciary

- ❑ Back in the mid-2000s a proposal was submitted to the Minister of Law and Justice in the Union Government for the creation of an e-Committee to formulate a national policy on computerization of Indian Judiciary.
- ❑ The Union Cabinet approved the constitution of an e-Committee under the Chairmanship of Dr. Justice G.C. Bharuka, a retired Judge of the High Court of Karnataka, along with three other specialist members.
- ❑ A national policy was prepared, and published by the e-Committee of the Supreme Court of India in 2005. The objective of ICT implementation has been to enhance judicial productivity as well as make the justice delivery system affordable, accessible, cost effective, transparent and accountable (Pandurangan, 2009; Bhardawj, 2013).

Igazságszolgáltatási ICT Indiában. A kép forrása: Az előadó prezentációja

Problem faced in using OA resources

Az online hozzáférés fő gondjai A kép forrása: Az előadó prezentációja

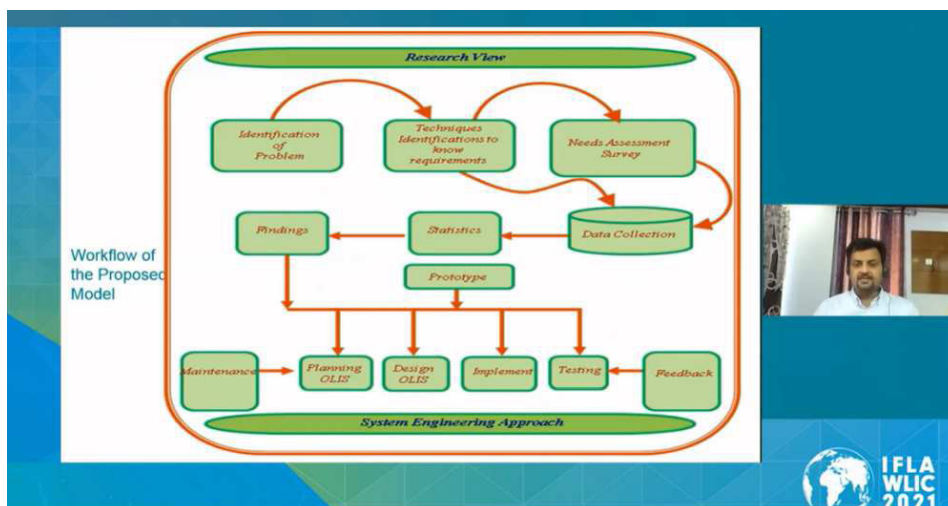
A felhasználók gyakran panaszkodnak az online help lehetőség korlátozottságára, a többszöri login kényszerre, a keresési lehetőségek szegényes voltára és a jogforrások leírásának hiányára.

Ígéretes vállalkozásnak tűnik az OLIS (Online Legal Information System) rendszer megvalósítása, amely a fenti tapasztalatok tükrében kíván majd professzionális támogatással rendezett, használható online szolgáltatást nyújtani az indiai jogi környezetben.

Végezetül a záró előadást Marie Sophie Dibounje Madiba (OHADA-főkönyvtáros) tartotta a kameruni helyzetről, pontosabban az OHADA (Organisation pour l'Harmonisation en Afrique du Droit des Affaires) jogegységesítésről, tizenhét franko-

fón afrikai állam törekvéséről az üzleti jog (társasági és gazdasági jog) egységesítésére. Az OHADA szerteágazó tevékenységének legfőbb eredménye az adott jogterület egységes jogszabályaik megalkotása az érintett Nyugat- és Közép-afrikai országok közel 250 milliós piacán. Az OHADA honlapján (ohada.org) példásan elérhetőek a hatályos egységes jogszabályok szövege mellett az esetjogi döntések, továbbá a jogharmonizációs munka során keletkezett jogi szakirodalom is.

Az előadásokat követő eszmecsere során a legélénkebb diskurzus a közlönyök helyben nyújtott szolgáltatása, valamint a jogszabályok különböző kiadásaihoz való hozzáférés szerzői jogi korlátairól esett.

Az OLIS modellje. A kép forrása: Az előadó prezentációja

Az OHADA ismertetés előadója A kép forrása: Az előadó prezentációja

Forrásmegosztás pandémia idején (Resource Sharing for a Post-Pandemic World) szekcióülés

Ilácsa Szabina (Könyvtári Szabványosítási Iroda) beszámolója

Az őrzött dokumentumok hozzáférhetővé tétele a könyvtár legelemibb feladata. Ez a feladat sokat változott a történelem folyamán, kezdve a csak helyben használattól a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzésig. A pandémia új kihívások elé állította a könyvtárakat ennek az egyik legelemibb feladatuknak az ellátásában, hiszen a fizikai példányok kölcsönzése nem volt tanácsos. A következőkben az IFLA Dokumentumellátás és Forrásmegosztás Szekciójának a projektjét követhetjük nyomon, amellyel a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés elektronikus formáját szerették

volna erősíteni olyan módom, hogy az a Covid után is fenntartható maradjon.

A kezdetek

Nem sokkal azután, hogy világgossá vált a Covid világvárvány jellege, a szekcióban elkezdtek gondolkodni azon, hogy hogyan lehetne a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzést életben tartani fizikai példányok küldése nélkül. Bár eddig is létezett elektronikus könyvtárközi kölcsönzés, de ez csak egy opció volt, nem pedig az egyedüli lehetőség.

Úgy döntöttek, hogy a gyors reagálás ebben a helyzetben fontosabb, mint a kidolgozottság, ezért két részre bontották a projektet: a gyorsan felálló kezdeti szolgáltatásra és a fenntarthatóságot célzó lassabb projektszakaszra. A projekt neve RSCVD lett, ami eredetileg a Resource Sharing in

the time of COVID-ot (= Forrásmegosztás Covid idején) jelentette, de mivel a betűszó a véletlenek köszönhetően „recieved”-nek (adott kontextusban a fordítása „teljesítve”) is olvasható, leginkább így ejtve használják.

2021. április 21-én kapták az első kérést a RSCVD oldalon keresztül. Mivel ez egy nemzetközi könyvtárközi kölcsönzést segítő szolgáltatás, csak könyvtáraktól fogadnak kéréseket, magánszemélyektől nem. A rendszert önkéntesek működtetik és a szolgáltatás térítésmentes. A felület a kérlapon felül még egy keresőt is tartalmaz, így először magunk ellenőrizhetjük, hogy elérhető-e a keresett dokumentum nyílt hozzáféréssel, és csak akkor adjunk le kérést, ha nem találtunk ilyen lehetőséget.

Bő 1 évvel az indulás után kicsit több mint 16000 kérés érkezett be hozzájuk, melyek közül 9062-t tudtak teljesíteni. A kérések több mint 50%-át egy héten belül teljesítették. A kéréseket nem e-mail csatolmányként teljesítik, hanem olyan biztonságos megoldásokat használnak, mint pl. az [OCLC Article Exchange](#). A kérések legnagyobb részét az Egyesült Királyságból érkeztek (44,6%), de Magyarországról is érkezett kérés (0,7%), a teljesítések zöme pedig két országhoz, Törökországhoz (34,1%) és az USA-hoz (29,5%) köthető.

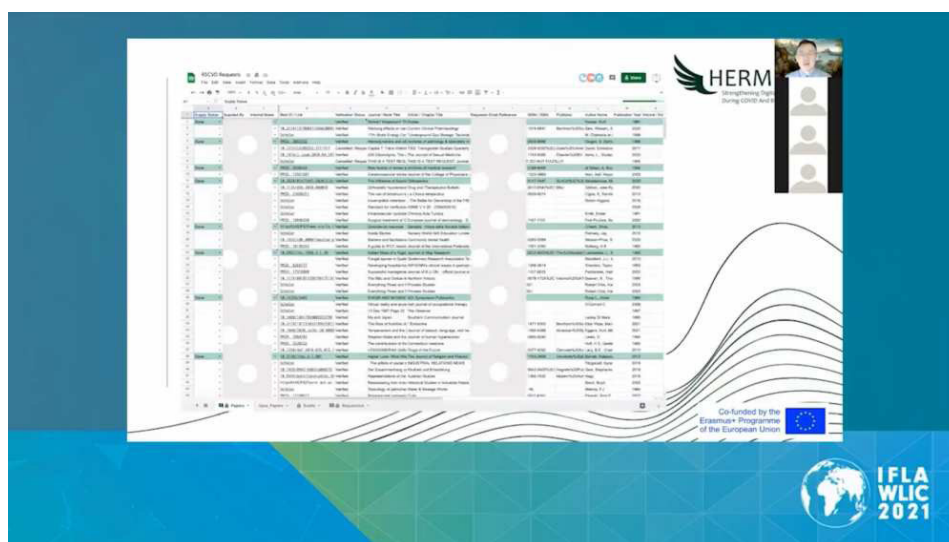
A fenntarthatóvá tétel

Mivel jelenleg nincs olyan a RSCVD-hez hasonló szolgáltatás, ami megkönnyíti az elektronikus nemzetközi könyvtárközi kölcsönzést, ezért célszerű

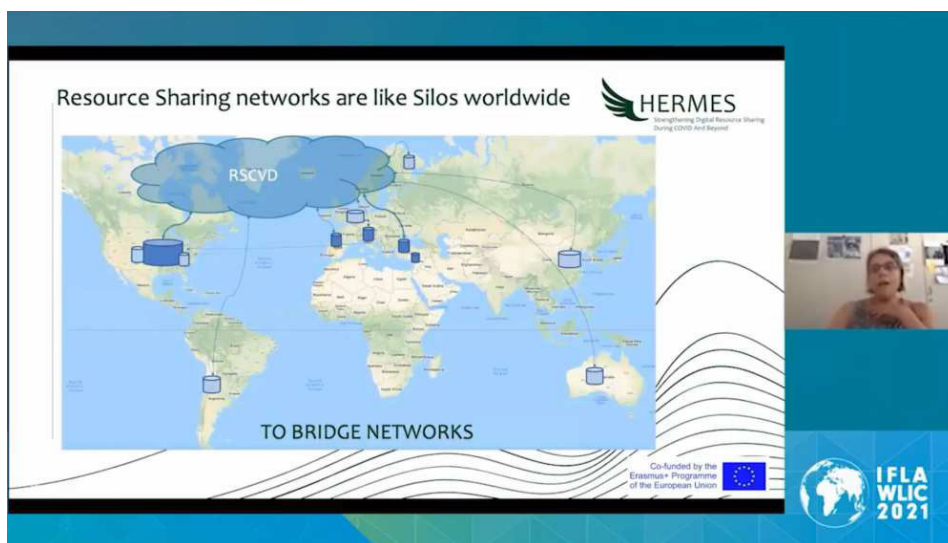
a RSCVD-et továbbfejleszteni, hogy a pandémia után is használható legyen. Ezt a továbbfejlesztést célozza meg a [HERMES-projekt](#). A projektre mind-egy 193 000 eurós támogatást is nyertek az EU-tól az Erasmus Plus program keretében. A tervezett hossz: 18 hónap (2021. május 1 – 2022. október 31.).

A projekt keretében a következőket fogják elkészíteni:

- *Publikációk a forrásmegosztás jelenlegi kérdéseiről.* Mivel jelenleg nincs egy közös nemzetközi konszenzus arról a kérdéssel, hogy mit is értünk forrásmegosztáson, a publikációikkal egyfajta párbeszédet szeretnének elindítani a kérdésben. A publikációk között lesznek jó gyakorlatok, illetve egy keretrendszer-tervezet arról, hogy mi a forrásmegosztás mint könyvtári alaptévékenység.
- *Egy új nyílt forrású szoftver fejlesztése, ami az RSCVD új platformja lenne.* Ez nem leváltaná, hanem csak kiegészítené a jelenleg használt szoftvereket és főképp a nehezen megoldható kérések tekintetében lenne nagyobb szerepe. Egyfajta áthidaló megoldás a rendszerek között.
- *Oktatás mind a könyvtárosok, mind a könyvtárhatalmasok részére.* A könyvtárosoknak egyrészt a RSCVD projekt egyéb eredményeit és a szoftver kezelést tanítják, de szóba kerülnek a szerzői jogok is. A használók információkereső készségeit fejlesztették a leginkább, de ezzel együtt természetesen a nemzetközi könyvtárközi kérések menetével is megismertették őket.

A kéréseket egy egyszerű Google-táblázatban gyűjtik. Zölddel jelölik a teljesített kéréseket

Az RSCVD hidat szeretne képezni a jelenleg elszigetelt rendszerek között

A helikopter kutatáson túl: Könyvtár és információtudományi oktatási, kutatási módszerek kifejtése (Beyond Helicopter Research: Unpacking International Studies on LIS Education and Research Methods) szekcióülés

Németh Márton (*Webarchiválási Osztály*) beszámolója

A szekció a könyvtár- és információtudományt, illetve annak oktatási területét érintő nemzetközi összehasonlító kutatásokkal foglalkozott. A szekció címében a helikopter egy olyan kutatási módszerre utal, mely csak felületesen, nagy vonalakban vizsgál egy adott témakört, amin részletesebb kutatások révén kívánatos túllépni. Az előadók megállapították, hogy a földrajzi, nyelvi, kulturális, illetve intézményi sajátosságok miatt igen sok kihívással szembesül, aki ilyen, több kontinenst átfogó kutatási programot kíván megvalósítani. A szekcióülés keretei között két olyan nemzetközi felmérésről esett szó, ahol igyekeztek az imént említett kihívások által állított korlátokat áthidalni.

Az első felmérés az IFLA Building LIS Education, a könyvtárosképzés fejlesztéséért felelős munkacsoportja által készített nemzetközi kérdőív, s az abban foglaltak alapján elkészült **adattár és térkép**, mely a 2018-ban az IFLA által közzétett erős könyvtárosképzéshez szükséges feltételeket összegző ún. white paperben foglaltak megvalósulásáról kíván képet adni. Egyszerre kívánja tehát egymás mellé helyezni és bemutatni a könyvtárosképzés

nemzeti összefüggésrendszereit és utat mutatni az egysége szempontú fejlesztési munkára az adott helyi keretek között.

A második felmérést az IFLA könyvtári kutatásokkal és módszertannal foglalkozó szekciója készítette, s kifejezetten a kutatómódszertani ismeretek megjelenési formáira fókuszált a könyvtárosképzés keretei között. A kérdőíves kutatásban 31 országból 331 válasz érkezett, ezt egészítette ki az angol francia és spanyol nyelven, az online térben Zoom-platfommon keresztül folytatott 29 személyes interjú, 40–60 percben különféle oktatási modellek bemutatásának céljából. A kérdőív széles merítést biztosított, könnyű volt kitölteni, a helyi kontextusok különbözősége azonban rányomta a bélyegét az eredményességre (számos országban nem folyik külön kutatómódszertani oktatási tevékenység a könyvtárosképzés keretei között). A válaszokban sokszor az egyes kurzusok módszertani sajátosságainak ismertetése helyett tágabb stratégiai nézőpontok kerültek elő. Az interjúk feldolgozása nagyon időigényes. Az oktatás, kutatás háttérben nem állnak egységes nemzetközi etikai irányelvek, ez is problémát jelent összehasonlító kutatások lebonyolítása közben. A tervek szerint a felmérés eredményét könyv formájában publikálják majd.

Az előadásokat követő fórumbeszélgetésen elhangzott, hogy nehéz támogatót, szponzort szerezni nemzetközi összehasonlító könyvtár- és információtudományi kutatásokhoz. Mindemellett fontos lenne tisztázni nemzetközi összefüggésben,